

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Program to Strengthen an Effective Innovative
Leadership of Basic School Administrators

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์¹, ประพนธ์ หลีสิน²

Sutum Thummatasanano¹, Prapon Leesin²

รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม¹

ผู้อำนวยการโรงเรียนเศรษฐบุทรบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร²

Associate Professor Dr. Faculty of Education, Mahasarakham University¹

Director of Setthabut Bamphen school²

Author for Correspondence: Email Sutum011728@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัย แบ่งออก เป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 260 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ระยะที่ 3 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระยะที่ 4 การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่สมัครใจเข้ารับการพัฒนาก่อน จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินฯ แบบทดสอบความรู้ก่อน - หลังพัฒนา และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 40 ตัวบ่งชี้ 2) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นด้าน ที่มีค่าสูงที่สุด คือ ผู้นำทางความคิด รองลงมา คือ ด้านการเป็นผู้นำทีม และด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ 3) โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

นวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1. หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. เนื้อหา มี 6 โมดูล 4. กิจกรรมการพัฒนา 5. การวัดและประเมินผล และผลการประเมินโปรแกรมฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้พัฒนากลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบความรู้ ของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อน - หลังการใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนใช้โปรแกรมฯ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4.2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : โปรแกรมพัฒนา, ผู้นำเชิงนวัตกรรม, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Received:09/11/64, Revised:05/12/64, Accepted:06/12/64

Abstract

The research objectives were 1) to study the components and indicators of innovative leadership of basic school administrators; 2) to study the current and desirable states of innovative leadership of basic school administrators; 3) to develop the program of innovative leadership of basic school administrators; 4) to study the implementation of innovative leadership program of basic school administrators. This study was divided to 4 stages. The first stage was to study the components and indicators of innovative leadership of basic school administrators. The samples were 7 experts selected by purposive sampling. The second stage was to study the current and desirable state of innovative leadership of basic school administrators. The samples were 260 school administrators selected by stratified random sampling. The third stage was to develop of innovative leadership program of basic school administrators. The samples were 9 experts selected by purposive sampling. The fourth stage was to study the implementation of innovative leadership program of basic school administrators. The target group was 10 volunteers of administrators. The study adopted 5 research instruments. There were questionnaires, interview form, group discussion report form tests and satisfaction questionnaire. This study employed arithmetic mean, standard deviation, PNI modified for ranking the desirable states for quantitative data and content analysis for qualitative data.

The results as follow; 1) The components and indicators of innovative leadership of basic school administrators consisted of 6 main components and 40 indicators and the assessment in appropriateness was at high level. 2) The current stage and desirable stage of innovative leadership of basic school administrators as a whole was at the high level while the desirable state of creative leadership of basic school administrators as a whole was the highest level. The highest need was notion leadership followed team leadership and creating learning atmosphere. 3) The program to strengthen an innovative leadership of basic school administrators consisted of 1. principle; 2. objectives; 3. contents with 6 modules 4. activities in development; 5. program assessment and the assessment in appropriation was at high level. 4) The implementation of innovative leadership of basic school administrators with target group 4.1 The result of mean score comparison analysis of administrators after implementing the program of innovative leadership of basic school administrators was higher than before implementing the innovative leadership of basic school administrators with statistical significance at .01 level. 4.2 The satisfaction analysis of administrator's forwards to

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

using the program of innovative leadership of basic school administrators as a whole was at highest level.

Keywords : Developing Program, Innovative Leadership, Basic School Administrators.

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอันนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับประเทศชาติ และในระดับองค์กรเป็นอย่างมาก โดยได้มีการกำหนดนโยบายในการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและมีการวางแผนเพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อแก่วิกฤติการณ์และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าในการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรนั้น ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะผู้นำ คือ ผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนและเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดและแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ วิธีการใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์การ ซึ่งองค์การนวัตกรรมที่ยั่งยืนมีปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ การที่ผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมอย่างจริงจัง การทำแผนที่ เส้นทางนวัตกรรมการสนับสนุนให้บุคลากรสร้างนวัตกรรม ซึ่งการที่จะสร้างให้เกิดนวัตกรรมและความคิด สร้างสรรค์นั้นต้องควบคู่กับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ขององค์กรในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งให้อิสระทางความคิดกับบุคลากรเพื่อให้ออกแบบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แก่องค์การ จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ(Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นการพัฒนภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2547)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นความสามารถในการค้นพบแนวทางใหม่ในการพัฒนาองค์กร และการดำเนินกระบวนการของการสร้างสรรค์บริบททางนวัตกรรมเพื่อการขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตและการให้บริการอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็น สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สำหรับการบริหารการศึกษานั้น ผู้บริหารการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสามารถใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการศึกษาได้การใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารการศึกษา จะเกิดขึ้นจากการพบประเด็น ความท้าทาย ที่เกิดขึ้นในการบริหาร ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพัฒนานวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากความคิด สร้างสรรค์ และมีการนำนวัตกรรมนั้น ๆ ไปใช้เพื่อการพัฒนาและการปรับปรุง ซึ่งผู้บริหารต้องกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการสร้างวัฒนธรรมที่ชัดเจน สร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงนวัตกรรม ภายในองค์กร ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม สร้างองค์การให้ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้รวมทั้ง ให้กำลังใจแก่บุคลากรในองค์กรขจัดอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม สนับสนุนและให้กำลังใจบุคลากร จัดหาทรัพยากรที่เพียงพอกำหนดภาระงานที่ เหมาะสม ให้เสรีภาพในการทำงาน และมีการทำงานเป็นทีมและการทำงานร่วมกัน(เสนห์ จุ้ยโต, 2558)

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

จากเหตุผลดังกล่าว แนวคิดของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาศึกษาประสบความสำเร็จ ผู้บริหารทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำองค์กรจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่สามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ว่าภารกิจ ที่รับผิดชอบอยู่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ผู้บริหารทางการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารจัดการองค์กรแนวใหม่ ซึ่งความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจและนำมาซึ่งพลังในการพัฒนางานสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสร้างโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและ สามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล/กลุ่มเป้าหมาย
เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงนำเสนอเป็น 4 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
ระยะที่ 2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling Technique) และ สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling Technique) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553). จำนวน 260 คน
ระยะที่ 3 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
ระยะที่ 4 นำโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนที่สมัครใจ เข้ารับการพัฒนา จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (LikertScale)

2.3 แบบสัมภาษณ์

2.4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2.5 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ

3. การรวบรวมข้อมูล

ระยะที่1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พร้อมแนบเค้าโครงวิจัยพร้อมแบบประเมินฯ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยส่งทางไปรษณีย์ (ผู้วิจัยแนบซองติดแสตมป์จ่ายของส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย) ได้รับแบบประเมินฯ ครบทุกฉบับ

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยส่งทางไปรษณีย์ (ผู้วิจัยแนบซองติดแสตมป์จ่ายของส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย) ได้รับแบบสอบถามคืน 245 ฉบับ

ระยะที่ 3 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.2 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเรียนเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Technique) ตามวัน เวลา สถานที่กำหนด โดยผู้วิจัยดำเนินการตามหลักการสนทนากลุ่มย่อย(Focus Group Technique)

ระยะที่ 4 การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้

ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมและนิเทศติดตามประเมินผล

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ การวิเคราะห์ความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมฯ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ดัชนีประเมินความต้องการจำเป็นใช้สูตร (Modified Priority Needs Index : PNI Modified

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 40 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) ด้านความสามารถทางสังคม บุคลิกภาพ และทักษะ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านผู้นำทางความคิด จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการเป็นผู้นำทีม จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านการบริหารจัดการองค์กร จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 6) การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการปฏิบัติงาน จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ความสามารถทางสังคมบุคลิกภาพ และทักษะ	3.80	0.94	มาก
2. ผู้นำทางความคิด	3.92	1.00	มาก
3. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้	3.48	1.01	มาก
4. ด้านการเป็นผู้นำทีม	3.80	1.02	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการองค์กร	3.78	1.01	มาก
6. การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้	3.69	1.00	มาก
โดยรวม	3.75	0.99	มาก

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน		
1.ความสามารถทางสังคม บุคลิกภาพ และทักษะ	3.50	0.94	มาก	3.78	1.25	มาก	0.28	4
2.ผู้นำทางความคิด	3.32	1.06	มาก	4.53	0.89	มากที่สุด	1.21	1
3.การสร้างบรรยากาศแห่ง การเรียนรู้	3.48	1.03	มาก	4.32	1.04	มากที่สุด	0.84	3
4.ด้านการเป็นผู้นำทีม	3.45	1.02	มาก	4.49	1.12	มากที่สุด	1.04	2
5.ด้านการบริหารจัดการ องค์กร	3.63	0.91	มาก	3.57	1.26	มาก	0.06	6
6.การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมา ใช้	3.65	0.94	มาก	3.54	1.29	มาก	0.11	5
โดยรวม	3.50	0.98	มาก	4.03	0.89	มากที่สุด	0.63	
โดยรวม	3.40	0.62	ปาน กลาง	4.56	0.50	มากที่สุด	0.341	

3. การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่	โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1	หลักการ	4.67	0.50	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์	4.56	0.52	มากที่สุด
3	เนื้อหา	4.67	0.50	มากที่สุด
4	กิจกรรมการพัฒนา	4.67	0.50	มากที่สุด
5	การวัดและประเมินผล	4.67	0.50	มากที่สุด
โดยรวม		4.62	0.29	มากที่สุด

4. การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้พัฒนากลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

4.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกองค์ประกอบหลักหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1.องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 40 ตัวบ่งชี้ ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จากนักวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้องค์ประกอบตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบและทุกตัวบ่งชี้ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นิยามของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม แนวคิดของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นต้น สอดคล้องกับ ขวัญชนก โตนาค (2556) การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ผลการประเมินมีความเหมาะสมองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จากนักวิชาการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน พิจารณาประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ

2.ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นด้านที่มีค่าสูงที่สุด คือ ผู้นำทางความคิด รองลงมาคือ ด้านการเป็นผู้นำทีม และด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยขอแนะนำประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นด้านที่มีค่าสูงที่สุด ดังที่ Daft (2008), Drucker (1995) สรุปไว้โดยเชื่อว่าผู้นำจะสามารถนำองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ผู้นำต้องมีคุณลักษณะของผู้นำความคิดที่เกี่ยวกับการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างมีจินตนาการความสามารถที่จะริเริ่มสิ่งใหม่ให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงาน ด้วยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มองการณ์ไกลสามารถคิดวิเคราะห์ คาดการณ์ข้างหน้าอย่างถูกต้องแม่นยำ คุณลักษณะเหล่านี้สามารถโน้มน้าวให้บุคลากรเห็นด้วยและ ยอมปฏิบัติตามด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างแรงบันดาลใจ (inspirational motivation) ในทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนสภาพ (transformational leaderships) (Bass and Avolio, 1990) โดยเชื่อว่าการสร้างแรงบันดาลใจ เป็น

การตั้งใจหรือจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ด้วยการให้งาน ที่มีความหมายและท้าทายความสามารถแก่ผู้ตาม การกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม (team spirit) ให้มี ชีวิตชีวิ มีความกระตือรือร้น มีเจตคติที่ดี มีวิสัยทัศน์ และการคิดถึงเป้าหมายในแง่ดี สอดคล้องงานวิจัยของทองหล่อ เดชไทย (2544) ภาวะผู้นำ: เพื่อการบริหาร คุณภาพสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ภาวะผู้นำการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศ คือการเป็นผู้นำทางความคิดการ เป็นผู้โน้มน้าวให้บุคลากรเห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการ การปรับกลยุทธ์ของสถานศึกษาใหม่ และการเป็นผู้จุดประกายความคิด และสอดคล้องงานวิจัยสุนีย์ กริรมย์ประเมศ (2551) และจุฑาธิป อินทรเรืองศรี (2549) ที่พบว่าการสร้าง บรรยากาศแห่งการเรียนรู้คือการมีการตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์เพื่อเปิด โอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสาร การเป็นแบบอย่างทางวิชาการ เหล่านี้ล้วนเป็นบรรยากาศ องค์กร แห่งการเรียนรู้ และถือเป็นตัวชี้วัดความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

3. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินโปรแกรมฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิด จากหนังสือตำราของนักวิชาการสังเคราะห์องค์ประกอบโปรแกรม การพัฒนาโปรแกรมและวิธีพัฒนาภาวะ ผู้นำของสุวิมล ว่องวานิช. (2544) , Barr and Keating. (1990), Houle. (1996),Caffarella. (2002) ,Knowles (1980) ได้องค์ประกอบของโปรแกรม การพัฒนาโปรแกรมและวิธีพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อใช้ในการ พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ดัง Rogers (1995) กล่าวว่าพัฒนาโปรแกรมเป็นการ สร้างโมเดลที่เป็นไปได้เกี่ยวกับโปรแกรมถูกคาดหวังว่าจะทำงานอย่างไร เพื่อที่ จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิศา ชัชชวพันธ์ (2559) ได้วิจัยการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกล ยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาสาระ ของโปรแกรม ประกอบด้วย 3 โมดูล ได้แก่ โมดูล 1. หลักการของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โมดูล 2 .คุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โมดูล 3. ทักษะของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 4) กิจกรรมการพัฒนาของ โปรแกรมมีกระบวนการพัฒนา 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 การอบรมสัมมนาและใช้ชุดฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนที่ 2 การเรียนรู้โดยการทำงานร่วมกับผู้อื่นส่วนที่ 3 การเรียนรู้ผ่านการทำงาน4. การวัดและประเมินผลโปรแกรม ใช้เวลาในการพัฒนา จำนวน 180 ชั่วโมง

4. ศึกษาการนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้พัฒนา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการวิจัยที่พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการ ทดสอบของผู้บริหารโรงเรียนหลังการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวัดความพึงพอใจการใช้โปรแกรม เสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร พะโยธร (2560) ได้วิจัยพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล สำหรับผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

สำหรับผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ พบว่าระดับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษาหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาและความพึงพอใจต่อใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลาย มาผสมผสานและบูรณาการในการพัฒนา เช่น รูปแบบการจัดทำเอกสารคู่มือประกอบการพัฒนา รูปแบบการปฐมนิเทศ รูปแบบการศึกษาด้วยตนเอง รูปแบบการฝึกอบรมเข้ม รูปแบบการเป็นพี่เลี้ยง รูปแบบการพัฒนาในงาน เป็นต้น

1.3 ผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำกับ ดูแล และติดตามผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโปรแกรมอย่างใกล้ชิดโดยให้ความสำคัญต่อผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนควรเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญตามประเด็นในการอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโปรแกรมฯ

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะเข้าร่วมพัฒนาตามคู่มือการใช้โปรแกรมฯ ต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนา และจัดสรรเวลาให้สอดคล้องกับโมเดลการพัฒนาแต่ละโมเดลเนื่องจากการพัฒนาตามคู่มือการใช้โปรแกรมฯ จะมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้น จึงควรได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาตนเองในหลายรูปแบบ เช่น การเข้ารับการฝึกอบรม การประชุม สัมมนา การศึกษาต่อ และศึกษาดูงาน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2 ควรศึกษารูปแบบหรือวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในรูปแบบอื่นที่หลากหลายยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- เกรียงกานต์ กาญจนะโกสิน . (2561). ผู้นำด้านนวัตกรรม .สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/466874>. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2561.
- ขวัญชนก โตนาค. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ทองหล่อ เดชไทย. (2544). ภาวะผู้นำ: เพื่อการบริหารคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญมี ก่อบุญ. (2553). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิมพ์พิศา ชัชวพันธ์.(2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา. ปรินญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารและพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑาธิป อินทรเรืองศรี. (2549). การศึกษาตัวชี้วัดความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของกลุ่มการ พยาบาลโรงพยาบาลศูนย์. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2549). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของประสิทธิผล ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิทยากร เชียงกุล. (2547). คู่มือการพัฒนาตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: สายธาร. 44
- สุนีย์ ภิรมย์ประเมศ. (2551). การศึกษาเพื่อสำรวจองค์กรนวัตกรรม. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2547). การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ
- เสน่ห์ จุ้ยโต . (2558). การบริหารนวัตกรรมแนวใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสถียร พะโยธร. (2560). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ระดับต้นโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปรินญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

- สุวิมล ว่องวานิช. (2544). **การพัฒนามาตรฐานคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาและการวางระบบการประเมินภายใน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์. (2554). **การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Bass, B.M. & Avolio, B.J. (1990). **Transformational leadership development**. California: Consulting Psychologists Press.
- Barr, M.J and Keating L.A. (1990). **“Introduction : Elements of program development,” Developincr effective student services program**. San Francisco : Jossey – Bass Publishers,
- Caffarella, Rosemarys. (2002). **“Planning : Programs for Adult Learners : A Practical Guide for Educations” Trainers And Staff Developers**. San Francisco : Jossey – Bass Publishers.
- Daft, R.L. (2008). **The leadership experience**. 4th ed. Mason, OH: Thomson south-western.
- Drucker, P.F. (1995). **Management: tasks, responsibilities, practices**. London: Butterworth Heinemann Ltd.
- Knowles, Malcolm S. (1980). **The Modern Practice of Adult Education from Pedagogy to Andragogy**. New York : The Adult Education company.
- Rogers, E.M. (1995). **Diffusion of Innovation**. 4th ed. NY: The Free Press.
- Kuczmarski, Thomas D. (2003). What is Innovation? And Why aren't Companies Doing More of It. **Journal of Consumer Marketing**. 20 (6).
- Sherwood, Dennis. (2001). **Smart Things to Know About Innovation & Creativity**. Oxford : Capstone Publishing Limited.
- Von Stamm, Bettina. (2008). **Managing Innovation, Design and Creativity**. Chichester: John Wiley & Sons.
- Jong, Jeroen P. and Den Hartog, Deanne N. (2007). How Leaders Influence Employees' Innovative Behaviour. **European Journal of Innovation Management**. 10 (1).